

KULTURA

IZLOŽBE - Fotografije slovenske grupe »Laibach« u zagrebačkoj galeriji »Forum«

MANIPULACIJA KAO USPJEŠAN GLAZBENI PROIZVOD

Grupa »Laibach« postala je ozloglašena sredinom 80-ih zbog ubacivanja govora slovenskih političara u tekstove skladbi / Postav u »Forumu« predstavlja fotografije 14 autora među kojima se ističu fotografije Jane Štravsca i Jože Suhodolnika

Leila Topić

Svaki je oblik umjetnosti podložan manipulaciji, osim one vrste umjetnosti koja govori jezikom te manipulacije - jedna je od osnovnih teza grupe »Laibach«, glazbeno-scenskog ogranka Neue Slowenische Kunsta (NSK), koja upravo zbog dosljedno provedenog koncepta redefiniranja umjetnosti i ideologije, kao i inovacija u industrijskoj glazbi, privlači pažnju međunarodne publike već više od 20 godina.

Jedan od pokušaja analize fenomena »Laibach« je i izložba fotografija pod nazivom »Laibach fokus« u Galeriji »Forum« u Zagrebu, realizirana u organizaciji ljubljanske galerije »Photon«. Izložba predstavlja fotografije »Laibachovih« nastupa i koncertnih gostovanja, uz tzv. promidžbene fotografije kojima se grupa predstavljala publici, od samih početaka djelovanja iz ranih 80-ih godina do fotografskih zabilješki s prošlogodišnje europske turneje kada je predstavljeno novi CD, naslovljen WAT.

Postav u Zagrebu predstavlja fotografije 14 autora od kojih se ekspresivnošću i bilježenjem naj spektakularnijih trenutaka nastupa ističu fotografije Jane Štravsca i Jože Suhodolnika.

Strategija montaže

Pokret Neue Slowenische Kunst nastao je u ranim 80-im godinama u Sloveniji, a osim glazbene skupine »Laibach«, uključivao je i likovnu grupu IRWIN, kazališnu truppu Sester Scipion Nasice, dizajnersku grupu Novi kolektivizam i Odjeljenje za čistu i praktičnu filozofiju.

»Laibach« se pojavio u ranim 80-ima, u kontekstu slovenskog punk pokreta, no tadašnja je javnost odmah povezala grupu s nacističkim pokretom zbog provokativnih nastupa grupe.

Tako je i prvi nastup »Laibacha« u rodnome Trbovlju bio zabranjen. Vodeći pjevač nastupao je u pseuodvojničkoj uniformi te zauzimao poze karakteristične za govore totalitarnih diktatora, kombinirajući

Pokušaj analize fenomena »Laibach«: S otvorenja izložbe u »Forumu« RANKO MARKOVIĆ

teatralnost Mussolinija sa staljinovskom proračunatošću.

Pozornica njihovih nastupa bila je uvijek brižljivo pripremana i uključivala je zastave, rogove, objekte karakteristične za tzv. heimat stil (njemačku inačicu Staljinova soc-realizma), agresivna svjetla i filmske projekcije u pozadini pozornice, sve obilježene specifičnim NSK znakovljem.

Dio »Laibachova« neponovljivog vizualnog identiteta prisutan je i na fotografijama predstavljenim na izložbi. Uz to, kako je u izložbenom katalogu istaknula Marina Gržinić, teoretičarka umjetnosti i dobra poznavateljica Neue Slowenische Kunsta, dizajnerske zamisli Laibachkuna, poput plakata, slika ili grafika, budile su sjećanja na povijesne avangardne pokrete. Strategijama montaže, alegoričnog prisvajanja i fragmentacije povijesnih vizualnih kóдова, grupa je spojila glazbeni inovativnost sa širokim poljem vizualnih senzacija.

Zabrana nastupa

Razotkrivajući sličnost komunističke i nacionalsocijalističke ideologije posredstvom glazbenoscenskih nastupa, »Laibach« je bio shvaćan kao društvena prijetnja državi. Grupa je postala ozloglašena sredinom 80-ih zbog ubacivanja govora slovenskih političara, od-

nosno govora preuzetih iz političkog diskursa, u tekstove skladbi.

Vlast negdašnje Jugoslavije žestoko je reagirala kada je grupa preuzela ulomak Goebelsovog govora o politici kao najčišćoj umjetničkoj formi, uz korištenje elementa teutonske glazbe karakteristične za nacionalsocijalističke budnice. Posljedica spomenutog »montažnog postupka« bila je zabrana javnih nastupa grupe od godine 1983. do 1987., budući da je tadašnja vlast bila svjesna činjenice da je jedan od osnovnih uvjeta za djelotvornost totalitarnih mehanizama njihova neprozirnost.

Raspadom Jugoslavije subverzivnost »Laibacha« ponešto je otupljena, a grupa je postala međunarodno poznata s reputacijom najpopularnijeg i najbolje prodavanog slovenskog glazbenog proizvoda. No fotografije recentnih nastupa grupe, predstavljene na izložbi, pokazuju da »Laibach« i dalje subverzivno koristi jezik vladajućih društvenih mehanizama.

Manipulirajući političkim diskursom tranzicijskih društava i društava multinacionalnog kapitalizma, kroz doslovno ponavljanje rituala totalitarnih ideologija, grupa »Laibach« kritički upućuje na novonastale odnose moći, politike i kulture razotkrivajući sličnosti između demokratskih i totalitarnih društvenih uređenja.

RAZGOVOR – S Joškom Juvančićem u povodu premijere drame »Korupcija u palači pravde«

KRIMIĆ S KANTOVSKIM OZRAČJEM

Korupcija u sudstvu je politika par excellence, a na koncu sudstvo je to koje odlučuje. Zato ga uvijek treba ispitivati i propitivati, rekao je Joško Juvančić

Drama »Korupcija u palači pravde« Uga Bettija u režiji Joška Juvančića premijerno će biti izvedena u petak u zagrebačkome HNK. Ugo Betti smatra se najvažnijim talijanskim dramatičarem nakon Pirandella. A u svojoj najznačajnijoj drami »Korupcija u palači pravde« pokazuje zlo koje vlada u jednom trulom društvu, govori o čovjeku grešniku i nevinosti koja ga na kraju spašava. Uloge tumače: Zvonimir Zoričić, Nataša Janjić, Siniša Popović, Krno Šarić, Dragan Despot, Tomislav Stojković, Zijad Gračić, Miro Segrt, Ivan Jončić, Žarko Potočnjak i dr. Scenu je osmislila Dinka Jeričević, a kostime Diana Kosec-Bourek. Ova nova predstava povod je razgovoru za *Vjesnik* s Joškom Juvančićem.

● **Zašto ste se odlučili raditi ovaj tekst?**

– Ponuđeno mi je nekoliko naslova, a odlučio sam se za ovaj Bettijev. Radio sam prije 30-ak godina jedan drugi njegov tekst »Zločin na kozjem otoku« u Slovenskom mladinskom gledalištu. Možda je jedan od razloga što radim ovaj tekst i pozitivan dojam koji mi je ostao nakon Violičeve

predstave koju sam gledao u »Gavelli« prije 30-ak godina. S druge strane, korupcija u sudstvu je politika *par excellence*, a na koncu sudstvo je to koje odlučuje. Zato ga uvijek treba ispitivati i propitivati.

● **Mislite li da bi se ovaj tekst mogao preslikati i na druge segmente društva?**

– Ne. Mislim da je on tipičan samo za sudstvo. Korupcije ima povuda, ali ovaj komad se ne bavi korupcijom u smislu davanja mita, nego govori o korupciji ljudi koji su se opredijelili suditi pravdom, suditi kao što bi Kant rekao »po kategoričkom imperativu«. To znači: »Radi tako kao da bi maksimalno tvoga djelovanja s pomoću tvoje volje trebala postati općim prirodnim zakonom«.

U mom prvom razgovoru s glumcima govorio sam da svaki sudac koji se opredijeli za taj poziv, učinio je to iz želje da sudi pravdom, pošteno i etično. Čovjek ima urođenu potrebu za pravdom. Čovjek ne bi mogao živjeti bez toga osjećaja, to je nešto duboko usađeno u nas.

● **Bi li Ugo Betti mogao napisati ovakav komad da i sam nije bio**

Joško Juvančić: Betti je pisao kao sudac i kao književnik RANKO MARKOVIĆ

RANKO MARKOVIĆ

sudac?

– Teško. Ne želim ništa kategorički tvrditi, ali mislim da bi teško uspio to napisati bez svoga ogromnog znanja, svoje sudačke prakse i bez dubokog poznavanja cijele materije. Uostalom on je i osobno bio jedna moralna vertikala. Ovo je jedan vrlo realističan tekst koji u isto vrijeme nadilazi ono primarno gledanje realističnosti, u smislu da pratimo jedan policijski krimić. Betti je uspio, svojim životnim iskustvom, svojim poetičkim talentom i nadasve osjećajem za ispravno postupanje, za čestitost i pravdom, da mu nešto što bi mogla ostati krimi priča dobije ono univerzalno značenje.

● **Jeste li modernizirali komad, koliko ste ga skraćivali?**

– Ovaj tekst, zbog načina na koji tretira sudstvo i imanentnu korupciju, izgleda kao da je napisan negdje u Europi prije pet godina. No danas ljudi imaju više informacija, više znanja i kraćenje nekih dijelova je bio logičan izbor. Mislim da ne postoji ni jedan tekst, pogotovo klasični, koji ne bi trebao biti podložan kraćenju zbog snažnijeg i bržeg doživljaja.

● **Kakav je bio rad s glumcima?**

– Jako smo lijepo radili ovu predstavu. Kroz rad s glumcima samo mi se potvrdila teza da je komad vrlo zanimljiv. Shvatili smo da uvijek možemo otići jedan sloj dublje, značajnije. Iako nerado hvalim glumce i teško mi je preko usta prevaliti bravo, moram kazati da sam zadnja dva-tri dana počeo govoriti bravo. Vidio sam da svi glume isti tekst, što se ne mora uvijek nužno dogoditi.

● **Hoće li se netko moći izravno prepoznati u predstavi?**

– Smatram da je komad tako napisan da se vrlo brzo postavlja esencijalni problem, ne radi se o nekom sitnom lopovluku. Klonili smo se takvih aluzija da se ne bismo udaljili od problema. Riječ je o tome da suci, iako ih ispituje sudac, ispituju sami sebe. To ispitivanje je kao ispovijed u katoličkoj crkvi. Ne mora to biti ispovijed svećeniku, može se ispovijedati sebi, prijatelju, ne postoji kvalitativan život bez ispovijedi. Držim da je ona svakomu potrebna.

Sonja Tešinski

ZAPOSLENICI RIJEČKIH MUZEJA TRAŽE VEĆE PLAĆE

RIJEKA – Ako primorsko-goranska vlast u petak 21. siječnja odbije zahtjev Hrvatskoga sindikata djelatnika u kulturi u riječkom Prirodoslovnom muzeju i Pomorskom i povijesnom muzeju hrvatskog Primorja, a koji se odnosi na izjednačavanje plaća sa županijskim, što pak podrazumijeva 50-postotno povećanje, zaposlenici u tim ustanovama najavili su da će se za ostvarenje svojih prava boriti svim legitimnim sredstvima, dok je štrajk krajnja mjera koju namjeravaju poduzeti. U izjavi za *Vjesnik* to je potvrdio povjerenik toga Sindikata u Prirodoslovnom muzeju Marin Kirinčić dodavši da su ciljevi potpisivanja Kolektivnog ugovora, među ostalim, ugovorno određivanje prava i obveza zaposlenika i financijera temeljem postojećih zakona, izjednačavanje statusa zaposlenika u muzejima sa statusom zaposlenika kod ostalih korisnika županijskog proračuna i izjednačavanje materijalnog položaja dje-

latnika u muzejima s materijalnim položajem djelatnika u upravi Županije.

S problematikom oko tijeka pregovora za zaključivanje Kolektivnog ugovora za te ustanove kojima je Županija osnivač zaposlenici su upoznali i sve vijećnike Županijske skupštine, a samo je jedan to pitanje postavio na upravo održanom aktualnom satu redovite sjednice.

No, čini se kako županijski poglavari neće tako lako odustati od svoga prijedloga da se plaće kulturnjacima povećaju samo za devet posto. Predstavnicima Sindikata po treći put u petak će se sastati sa dožupanom Zoranom Dragičevićem, pročelnikom Županijskog ureda za kulturu Jasnom Blažević i njihovim suradnicima. »Ako ne odustanu od svog prijedloga, taj će sastanak vrlo kratko trajati, jer ni mi ne namjeravamo odustati od svoga zahtjeva«, rekao je Kirinčić.

Ljiljana Mamić Pandža

MASKE BAKE MOKOŠ

ZAGREB – »A Mokoš znala je u svašta da se pretvori: i u pticu i u zmiju i u baku i u djevojku. I još mogaše Mokoš svašta načiniti. I dobra i zla« – tim riječima opisala je početkom prošlog stoljeća Ivana Brlić-Mažuranić lik bake Mokoš u »Pričama iz davnina« – »Sunce djever i Neva Nevičica«.

Upravo taj lik ove je godine bila polazna točka zagrebačkim osnivačima za izradu fašničkih maski predstavljenih početkom tjedna u auli Muzeja grada Zagreba.

Muzej grada Zagreba u suradnji s Centrom za kulturu »Maksimir« već šestu godinu za redom priređuje takav projekt na neku od različitih tema, a svake se godine povećava broj škola koji u njemu sudjeluju. Tako se ove godine sa svojim radovima predstavilo šestnaest osnovnih zagrebačkih škola i učenici Poliklinike Suvag i Osnovne škole »Pod Lipom« za djecu s posebnim potrebama.

Kako je naglasila Vesna Leiner, muzejska pedagoginja, glavni razlog za takvu izložbenu smotru je prvenstveno poticanje djece na stvaralački proces. Izradom maski djeca pomažu i očuvanju dugogodišnje fašničke tradicije. Mašta, koju djeca imaju u izobilju, stvorila je već na prvi pogled – privlačnu i nespontanu, razigranu i poetičnu izložbu koja je pravo osvje-

ženje. Maske prstečeg kolorizma djeca natapaju vedrinom. Ne samo objekte već i sam okolni ambijent. Uvlačeći gledatelja u svijet fantazije i bajkovitog djetinjstva, izazivaju naklonost i veseli osmi-jeh. M. K.

Maska »Metamorfoza«: Rad osnovaca iz Prečkog

PREDSTAVLJENA KNJIGA »VJERA I UM« JOSIPA OSLIĆA

ZAGREB – »Profesor filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu nisu se zatvarali pred novonastalim problemima, već naprotiv, oni su se znali opredijeliti za dijalog koji vodi do Drugoga, gdje se Drugi pojavljuje kao sugovornik u zajedničkom putu traženja i pronalaženja istine«, stoji u predgovoru nove knjige Josipa Oslića, također profesora na KBF-u, »Vjera i um«, predstavljene u srijedu, u dvoranu »Vijenac« na Kaptolu. »Vjera i um« je 126. knjiga biblioteke »Filozofska istraživanja« koju je izdalo Hrvatsko filozofsko društvo u Zagrebu.

Prepuna dvorana »Vijenac« svjedočila je velik interes i aktualnost teme koja zadire u sam temelj smisla čovjekova postojanja. Problematizirajući i aktualizirajući probleme ove knjige, o njoj su govorili recenzenti, svi vrhni poznavatelji i istraživači suživotu filozofije i teologije – Ivan Devčić, riječki nadbiskup, docent Tonči Matulić i doktor Željko Pavić, a na kraju, riječima zahvale, svima se obratio sam autor.

»Vjera i um« posebna je knjiga koja skuplja bogatu tradiciju naučavanja i predavanja filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Kao primjer takvog konstruktivnog »dijaloga« između filozofije i teologije te prirodnih znanosti autor ističe tri eminentna profesora – Stjepana Zimmermanna, Vilima Keilbacha i Vjekoslava Bajsića. Upravo ta trojica ujedinjuju neoskolastički pristup i pokušaj otvaranja Drugom i »drukcijem«, stvarajući tako jednu »integralnu skolastiku« koja se otvara novim izazovima vremena.

O potrebi tolerancije, kao glavnoj značajki ovog djela, govorili su i recenzenti pa tako Devčić upozorava da duh isključivosti šteti i vjeri i razumu, ističući u tom kontekstu pozitivan primjer majstorske sinteze u liku Bajsića kojem je sinteza moralni imperativ vremena zapadne kulture.

Matulić podsjeća na egzistenciju kao izvor transcencije, a Pavić govori o potrebi srednjeg puta između enciklika »Aeterni patris« (Vječni oci) i »Fides et ratio« (Vjera i razum), upozoravajući na opasnost antropocentrične slike svijeta, ukorijenjene s Kantom. Taj put sinteze pokazuje Josip Oslić svojom novom knjigom koja će poslužiti kao teološki utemeljen korektiv suvremenom, tehničko-znanstvenom pohodu na osvajanje svijeta. G. Đ.